

Beata Dziduszko

Postępowanie w przedmiocie kontroli formalnej aktu oskarżenia na podstawie art. 337 § 1 k.p.k.

Studia Iuridica Lublinensia 16, 207-224

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BEATA DZIDUSZKO

Postępowanie w przedmiocie kontroli formalnej aktu oskarżenia na podstawie art. 337 § 1 k.p.k.

Proceedings Concerning the Formal Control of an Indictment Based on Art. 337 § 1 of the Code of Criminal Procedure

PRZEDMIOTOWY ZAKRES KONTROLI AKTU OSKARŻENIA

Pierwszą podstawową czynnością po wpłynięciu do sądu aktu oskarżenia jest dokonanie przez prezesa sądu jego kontroli formalnej. Wymagania formalne, jakim powinien odpowiadać akt oskarżenia, są zróżnicowane w zależności od tego, kto występuje jako podmiot wnoszący skargę oraz w jakim trybie skarga jest rozpoznawana. Najszerszym zakresem kontroli objęty jest publiczny akt oskarżenia, najwęższym akt oskarżenia oskarżyciela prywatnego.¹ Kontrolą w trybie art. 337 § 1 k.p.k. objęty jest: akt oskarżenia oskarżyciela publicznego (art. 332 § 1 k.p.k.), akt oskarżenia oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego (art. 55 § 1 k.p.k.), akt oskarżenia sporządzony w dochodzeniu (art. 468 k.p.k. w zw. z art. 332 § 1 i 3 k.p.k.). Celem kontroli jest niedopuszczenie do sytuacji, aby postępowanie przed sądem toczyło się na podstawie wadliwie sporządzonego aktu oskarżenia. Braki w tym zakresie mogłyby doprowadzić do komplikacji w dalszej części postępowania, a nawet uniemożliwić prawidłowe jego przeprowadzenie.

Kontrola formalna zwykłego aktu oskarżenia polega na sprawdzeniu, czy zostały spełnione wszystkie przesłanki obligatoryjnie wymagane przez art. 119, art. 332, art. 333 lub art. 335 k.p.k. oraz czy spełnione są wskazania określone w art. 334 k.p.k.

Sprawdzeniu podlega, czy akt oskarżenia:

- odpowiada ogólnym warunkom formalnym pisma procesowego (art. 119 k.p.k.),
- zawiera elementy, jakie ustawa wymaga od aktu oskarżenia, tj.:

¹ S. Stachowiak, *Sądowa kontrola wymagań formalnych skargi w polskim procesie karnym*, „Nowe Prawo” 1973, nr 12, s. 1792.

- dane personalne oskarżonego, jego imię i nazwisko, inne dane o jego osobie, dane co do zastosowanego środka zapobiegawczego (art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k.),
- konkluzję, a więc czy określono zarzucany oskarżonemu czyn ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody (art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k.),
- w wypadku gdy sprawca dopuszcza się przestępstwa w warunkach powrotu do przestępstwa, czy zamieszczono w akcie oskarżenia informacje, że czyn został popełniony przez sprawcę w warunkach recydywy art. 64 k.k. oraz art. 37 § 1 pkt 4 k.k.s. (art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k.),
- kwalifikację prawną czynu zarzucanego oskarżonemu (art. 332 § 1 pkt 4 k.p.k.),
- sąd właściwy do rozpoznania sprawy oraz tryb postępowania (art. 332 § 1 pkt 5 k.p.k.),
- uzasadnienie aktu oskarżenia (art. 332 § 1 pkt 6 k.p.k.).

Kontroli podlega, czy prokurator dołączył listę osób, których wezwania żąda oraz wykaz innych dowodów, których przeprowadzenia domaga się na rozprawie głównej (art. 333 § 2 k.p.k.). Sprawdza się, czy do aktu oskarżenia dołączone zostały listy ujawnionych pokrzywdzonych wraz z ich adresami, a także adresy osób, których wezwania żąda oskarżyciel (art. 333 § 3 k.p.k.).

Kontroli podlega w wypadku jego wniesienia wniosek o zobowiązanie podmiotu z art. 52 k.k. do zwrotu na rzecz Skarbu Państwa uzyskanej korzyści majątkowej oraz zawiadomienia o terminie rozprawy (art. 333 § 4 k.p.k.).

Sprawdzeniu poddaje się dalsze czynności, jakie należy dokonać po wniesieniu aktu oskarżenia: czy został spełniony wymóg przesłania wraz z aktem oskarżenia akt postępowania przygotowawczego z załącznikami do sądu, a także po jednym odpisie aktu oskarżenia dla każdego oskarżonego (art. 334 k.p.k.). Ponadto kontroluje się, czy oskarżyciel publiczny zawiadomił o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu oraz o treści przepisów art. 335 k.p.k. – wniosku o skazanie bez rozprawy i art. 387 k.p.k. – wniosku o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego, oskarżonego i ujawnionego pokrzywdzonego, a także osobę lub instytucję, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie, jak również, czy pokrzywdzony został pouczony o uprawnieniach związanych z dochodzeniem roszczeń majątkowych, a w razie potrzeby także o prawie do zgłoszenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Sprawdzeniu podlega też zamieszczony w akcie oskarżenia przez prokuratora wniosek o skazanie bez rozprawy (art. 335 k.p.k.).

Wymogi formalne subsydiarnego aktu oskarżenia wyznacza art. 55 § 2 k.p.k. Z treści jego wynika, że akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata lub radcę prawnego, z zach-

waniem wymagań przewidzianych dla zwykłego aktu oskarżenia, określonych w art. 332 i 333 § 1 k.p.k. Ustawodawca w sposób szczególnie sprecyzował warunki formalne skargi subsydiarnej, pomijając przepisy art. 333 § 2–3 k.p.k. oraz art. 334 k.p.k. regulujące pozostałe wymogi formalne zwykłego aktu oskarżenia, a także art. 335 k.p.k., który również nie ma tu zastosowania.

Akt oskarżenia w sprawach przewidzianych do rozpoznania w dochodzeniu powinien zawierać wszystkie elementy aktu oskarżenia w sprawach rozpoznawanych w trybie zwyczajnym (art. 332–335 k.p.k.), z wyjątkiem uzasadnienia (art. 332 § 3 k.p.k.).

Stwierdzenie przez prezesa sądu występowania uchybień formalnych aktu oskarżenia skutkuje jego zwrotem oskarżycielowi w celu usunięcia braków w terminie siedmiu dni. Na tle zarysowanego zagadnienia pojawia się kwestia, czy wraz ze zwrotem skargi na podstawie art. 337 § 1 k.p.k. powinny zostać przekazane oskarżycielowi także akta sprawy. W doktrynie podkreśla się, że praktyka zwracania prokuratorowi aktu oskarżenia razem z aktami sprawy zaciera istotną różnicę, jaka dzieli zwrot aktu oskarżenia i zwrot sprawy do uzupełnienia postępowania przygotowawczego. Zwracając akt oskarżenia do uzupełnienia braków formalnych, sąd powinien zatrzymać akta sprawy, ponieważ jest już ona sprawą sądową. Sprawę może prokuratorowi zwrócić sąd, a nie prezes sądu.² Zwraca się też uwagę, że akt sprawy nie należy utożsamiać ze sprawą, która oczywiście dalej jest zawisła w sądzie i samo to, że akt oskarżenia wraz ze wszystkimi aktami jest w posiadaniu oskarżyciela, nie powoduje żadnych zmian w tej kwestii.³ A zatem zwrot pisma procesowego podlegającego kontroli formalnej nie jest równoznaczny z przekazaniem sprawy oskarżycielowi do uzupełnienia postępowania przygotowawczego. Skoro sprawa dalej jest zawisła w sądzie, nie dokonuje się jej wykreślenia z repertorium i fakt, że skarga jest w posiadaniu oskarżyciela, niczego nie zmienia.⁴

W wielu przypadkach uzupełnienie lub poprawienie aktu oskarżenia nie jest możliwe bez sięgania do akt.⁵ Prokurator zawsze może, co prawda, zażądać akt w każdym stanie sprawy sądowej (art. 158 § 1 k.p.k.), ale prowadzi to właściwie tylko do zupełnie zbędnego wydłużenia czasu. Te argumenty wskazują, że nie ma przeszkód do przesłania akt wraz ze zwróconym aktem oskarżenia. Jednak nie jest to celowe, gdy w grę wchodzi uchybienie formalne charakteryzujące się łatwą usuwalnością, np. konieczność uzupełnienia podpisu przez prokuratora.

² R. Kmieciak, *Kilka uwag o kontroli aktu oskarżenia pod względem formalnym*, „Nowe Prawo” 1987, nr 11, s. 84.

³ R. A. Stefański, *Formalna kontrola aktu oskarżenia w nowym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 9, s. 38.

⁴ R. A. Stefański [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2004, s. 189.

⁵ R. A. Stefański, *Formalna kontrola...*, s. 38.

W takim wypadku przesłanie akt jest zbędne, ponieważ brak ten może być z łatwością konwalidowany. Są jednak sytuacje, w których oskarżyciel powinien mieć do dyspozycji akta sprawy, np. gdy w grę wchodziłoby przerezagowanie konkluzji.

Jeżeli akt oskarżenia odpowiada warunkom formalnym, prezes sądu zarządza doręczenie jego odpisu oskarżonemu, wzywając go do składania wniosków dowodowych w terminie 7 dni od doręczenia mu aktu oskarżenia (art. 338 § 1 k.p.k.).

PODMIOT UPRAWNIONY DO KONTROLI FORMALNEJ AKTU OSKARŻENIA

Ustawa główną rolę w zakresie wstępnej kontroli formalnej aktu oskarżenia powierza prezesowi sądu właściwego do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji, a zatem prezesowi sądu rejonowego lub okręgowego (art. 24 § 1 k.p.k., art. 25 § 1 k.p.k.). Uprawnienia prezesa w omawianym zakresie mogą być, stosownie do podziału czynności w sądzie, powierzone przewodniczącemu wydziału albo upoważnionemu sędziemu. Zgodnie z art. 93 § 2 k.p.k., czynności niewymagających wydania postanowienia może dokonać przewodniczący wydziału, przewodniczący składu orzekającego albo upoważniony sędzia.⁶ W doktrynie przyjmuje się, że powyższe organy mogą zastępować się w wykonywaniu kompetencji polegającej na wydawaniu zarządzeń.⁷ Słusznie stwierdził Sąd Najwyższy, że zarówno na gruncie procedury karnej uprzednio obowiązującej, jak i obowiązującej po wejściu w życie kodeksu postępowania karnego z 6 czerwca 1997 r., nie budziło i nie budzi wątpliwości, że skład sądu (sędziego albo sędziów powołanych do orzekania w sprawie) wskazuje prezes sądu, przez co należy rozumieć (art. 93 § 2 k.p.k.) również przewodniczącego wydziału albo upoważnionego sędziego.⁸

Ze względu na to, że skład sądu zostaje wyznaczony dopiero po przeprowadzeniu kontroli formalnej aktu oskarżenia, nie wchodzi w grę powierzenie badania warunków formalnych w trybie art. 337 § 1 k.p.k. przewodniczącemu składu orzekającego.⁹ Z uprawnienia tego może korzystać także sąd. Ma to miejsce wtedy, gdy po dokonaniu przez prezesa sądu wstępnej kontroli formalnej nie zostaną zauważone wszystkie braki formalne, a sprawa zostanie skierowana na posiedzenie (art. 339 § 3 k.p.k.). W doktrynie słusznie zauważa się, że sąd może skorzystać z uprawnień, jakie przysługują prezesowi, w sytuacji gdy nie podejmie decyzji wymienionych w art. 339 § 3 k.p.k., a stwierdzi istnienie braków formalnych.¹⁰

⁶ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2007, s. 511.

⁷ *Ibidem*, s. 511.

⁸ Uchwała SN z dnia 17 listopada 2005r., I KZP 43/05, OSNKW 2005, nr 12 poz.115.

⁹ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *op. cit.*, t. II, s. 272.

¹⁰ R. A. Stefański, *Formalna kontrola...*, s. 37.

FORMA DECYZJI O ZWROCIE AKTU OSKARŻENIA

Zwrot aktu oskarżenia do uzupełnienia braków formalnych następuje w formie zarządzenia. W myśl art. 93 § 2 k.p.k. w kwestiach niewymagających postanowienia prezes sądu, przewodniczący wydziału, przewodniczący składu orzekającego albo upoważniony sędzia wydają zarządzenia. Do podjęcia takiej decyzji uprawnione są właśnie te podmioty.

W zarządzeniu powinno określić się dokładnie skargę, wskazane byłoby podanie daty jej sporządzenia, tak aby nie było wątpliwości, o jaką skargę chodzi zwracającemu, określenie oskarżyciela, do którego kierowane jest zarządzenie.¹¹ W części dyspozytywnej zarządzenia powinny zostać szczegółowo określone braki formalne stanowiące przyczynę zwrotu. W myśl art. 99 § 2 k.p.k., zarządzenie wymaga pisemnego uzasadnienia, jeśli podlega zaskarżeniu. Na zarządzenie to przysługuje zażalenie, konieczne jest zatem sporządzenie uzasadnienia. Ustawa procesowa nie definiuje wymogów, jakie powinno zawierać uzasadnienie zarówno postanowienia, jak i zarządzenia. Uzasadnienie – jako dokument sprawozdawczy – nie powinno przedstawiać treści rozstrzygnięcia, ponieważ te powinny się znaleźć w części dyspozytywnej zarządzenia. Słuszne jest jednak spostrzeżenie, że pomimo wyszczególnienia braków formalnych w uzasadnieniu nie wpłynie to na możliwość wzruszenia rozstrzygnięcia w toku kontroli odwoławczej.¹²

Zarządzenie doręcza się, zgodnie z ogólną regułą wyrażoną w art. 100 § 2 k.p.k., prokuratorowi lub innemu oskarżycielowi.

ADRESACI ZARZĄDZENIA O ZWROCIE AKTU OSKARŻENIA

Akt oskarżenia wniesiony przez oskarżyciela publicznego, zawierający uchybienia formalne zostaje – zgodnie z art. 337 § 1 k.p.k. – zwrócony mu do uzupełnienia. Oskarżycielem publicznym jest organ państwowy, który we własnym imieniu wnosi i (lub) popiera oskarżenie o przestępstwa, które ustawa nakazuje lub zezwala ścigać skargą publiczną.¹³ Zasadniczym oskarżycielem publicznym który wnosi i popiera akt oskarżenia w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego, jest prokurator (art. 45 § 1 k.p.k.). Z zasad funkcjonowania prokuratury, tj. jednolitości oraz indyferencji wynika, że z procesowego punktu widzenia obojętne jest, który prokurator występuje w roli oskarżyciela publicznego, nie ma pod tym względem żadnego znaczenia podział kompetencji w pro-

¹¹ R. A. Stefański, *Prokurator w postępowaniu karnym przed sądem I instancji*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 1, s. 31 oraz T. Razowski, *Formalna kontrola aktu oskarżenia w nowym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 9, s. 141.

¹² T. Razowski, *op. cit.*, s. 143.

¹³ T. Grzegorzcyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2009, s. 272.

kuraturze.¹⁴ Jest on organem państwa powołanym do pełnienia roli oskarżyciela publicznego przed wszystkimi sądami.

W związku z tym w literaturze mówi się o monopolu prokuratora do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego w postępowaniu zwyczajnym; monopol ten nie doznaje żadnych ograniczeń, co oznacza, że w tym trybie nie może miejsca prokuratora zastąpić żaden inny podmiot.¹⁵ W sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego prokurator jest głównym oskarżycielem i przysługuje mu pełny zakres uprawnień oskarżycielskich. Ma on pozycję nadrzędną nad innymi oskarżycielami publicznymi. Jego nadrzędność przejawia się w tym, że jego działalność jako oskarżyciela publicznego jest regułą i w przeciwieństwie do innych organów nie wymaga specjalnego upoważnienia ustawowego, ma legitymację do występowania w procesie jako oskarżyciel publiczny z samego faktu bycia prokuratorem, jest upoważniony do występowania we wszystkich sprawach, a nie tylko w przekazanych mu na mocy szczególnych przepisów, swym działaniem wypiera z procesu inne organy uprawnione do wystąpienia w roli oskarżyciela publicznego. Zgodnie z art. 32 ust. 1 ustawy o prokuraturze z 20 czerwca 1985 r., prokurator może wykonywać czynności oskarżyciela publicznego również w sprawach wniesionych do sądu przez innych oskarżycieli.¹⁶ Prokurator nie będąc nawet autorem aktu oskarżenia, jest obowiązany do dokładnego zaznajomienia się z aktami sprawy¹⁷.

Inaczej kwestia ta wygląda, gdy postępowanie przygotowawcze było prowadzone w formie dochodzenia. Wówczas w roli oskarżyciela publicznego mogą wystąpić organy nieprokuratorskie. Ich uprawnienie może wynikać z ustawy szczególnej albo z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 13 czerwca 2003 r. w sprawie określenia organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem I instancji w sprawach podlegających rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym, jak również zakresu spraw zleconych tym organom, wydanego na podstawie art. 325 d. k.p.k.¹⁸ Według powyższego rozporządzenia organami, które mogą prowadzić dochodzenie, są:

- 1) organy Inspekcji Handlowej w sprawach o ujawnione przez nie w czasie przeprowadzania kontroli przestępstwa, określone w art. 43 ust. 1 i 2 oraz w art. 453 ust. 1 ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeź-

¹⁴ M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 241.

¹⁵ S. Stachowiak, *Funkcje zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975, s. 40.

¹⁶ Dz. U. z 2008 nr 7, poz. 39 z późn. zm.

¹⁷ R. A. Stefański, *Prokurator w postępowaniu karnym przed sądem I instancji*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 1, s. 27.

¹⁸ Dz. U. nr 108, poz. 1019 ze zm.

wości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹⁹ oraz w art. 38 ustawy z 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej²⁰,

- 2) organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w sprawach o przestępstwa określone w art. 96–99 ustawy z 25 sierpnia 2006 r., o bezpieczeństwie żywności i żywienia²¹, w art. 14 ust. 3 ustawy z 30 marca 2001 r. o kosmetykach²² oraz w art. 34, 34b, 34c, 34d i 34f ustawy z 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych²³,
- 3) urzędy skarbowe i inspektorzy kontroli skarbowej w sprawach o przestępstwa z art. 77, 78 ust. 1 i art. 79 ustawy z 29 września 1994 r. o rachunkowości²⁴,
- 4) Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej w sprawach o przestępstwa określone w art. 208 ust. 1 ustawy z 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne.²⁵

Uprawnienia te przysługują także organom Straży Granicznej w sprawach o przestępstwa z art. 137, 264, 270, 273 i art. 275–277 k.k., art. 147 ustawy z 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach²⁶ oraz art. 125 ustawy z 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.²⁷ Organy te – z mocy art. 325i § 3 k.p.k. – działają w roli oskarżyciela tylko w sądzie I instancji, dysponują też prawami prokuratora do złożenia wniosku o skazanie bez rozprawy (art. 335 k. p. k.), złożenia wniosku o warunkowe umorzenie przez sąd postępowania (art. 336 k. p. k.), wypowiedzenie się odnośnie wniosku oskarżonego o skazanie go bez sądowego postępowania dowodowego (art. 387 § 2 k.p.k.). Akt oskarżenia sporządzony przez te organy nie musi zawierać uzasadnienia (art. 331 § 2 k.p.k.).

Organami uprawnionymi do prowadzenia dochodzenia oraz występowania przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego w postępowaniu uproszczonym na mocy przepisów szczególnych są:

- 1) strażnicy leśni, nadleśniczy, ich zastępcy, inżynierowie nadzoru, leśniczy i podleśniczy – gdy przedmiotem przestępstwa jest drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państwa (art. 47 ust. 2 pkt 7 i art. 48 ustawy z 28 września 1991 r. o lasach)²⁸,

¹⁹ Dz. U. z 2007 r. nr 70, poz. 473 ze zm.

²⁰ Dz. U. z 2009 r. nr 151, poz. 1219.

²¹ Dz. U. nr 171, poz. 1225 ze zm.

²² Dz. U. nr 42, poz. 473 ze zm.

²³ Dz. U. z 2009 r. nr 152, poz. 1222.

²⁴ Dz. U. z 2009 r. nr 152, poz. 1223 ze zm.

²⁵ Dz. U. nr 171, poz. 1800 ze zm.

²⁶ Dz. U. z 2006 r. nr 234, poz. 1694 ze zm.

²⁷ Dz. U. z 2006 r. nr 234, poz. 1695 ze zm.

²⁸ Dz. U. z 2005 r. nr 45, poz. 435 ze zm.

2) strażnicy Państwowej Straży Łowieckiej – gdy przedmiotem przestępstwa jest zwierzyna (art. 39 ust. 2 pkt 7 ustawy z 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie).²⁹

Organy te mają takie uprawnienia oskarżycielskie, jakie wynikają dla nich z ustaw szczególnych. Sąd Najwyższy zasadnie uznał, że stosując jednak wykładnię systemową i celowościową, można sugerować szersze rozumienie przepisu art. 332 § 3 k.p.k., zwalniającego z konieczności sporządzenia uzasadnienia i uznać, iż dotyczy on także aktów oskarżenia sporządzanych przez organy czerpiące uprawnienia do prowadzenia dochodzenia z ustawy szczególnej”.³⁰ W przypadku stwierdzenia braków formalnych aktu oskarżenia wniesionego przez wskazane podmioty, prezes sądu zwraca im skargę w celu ich usunięcia.

W sprawie, w której akt oskarżenia wniósł oskarżyciel posiłkowy subsydiarny, zarządzenie o zwrocie jest mu doręczone zgodnie z art. 100 § 2 k.p.k.³¹ Zwrot ten następuje poprzez fizyczne zwrócenie samego aktu oskarżenia, nie obejmuje zwrotu aktu postępowania przygotowawczego.³² Dopiero po skutecznym wniesieniu aktu oskarżenia przez oskarżyciela posiłkowego prezes sądu, w myśl art. 333 § 3 k.p.k., przesyła odpis tego aktu prokuratorowi, wzywając go jednocześnie do nadesłania w terminie 14 dni aktu postępowania przygotowawczego.

ZAŻALENIE NA ZARZĄDZENIE O ZWROCIE AKTU OSKARŻENIA

Na zarządzenie prezesa sądu o zwrocie aktu oskarżenia do uzupełnienia przysługuje oskarżycielowi zażalenie na zasadach ogólnych w terminie 7 dni od daty doręczenia zarządzenia, do sądu właściwego do rozpoznania sprawy (art. 337 § 2 k.p.k.).

W doktrynie powstał spór co do składu sądu właściwego do rozpoznania zażalenia. Część przedstawicieli doktryny stoi na stanowisku, że sąd rejonowy roz-

²⁹ Dz. U. z 2005 r. nr 127, poz. 1066 ze zm.

³⁰ Uchwała z dnia 30 czerwca 2004 r., I KZP 10/04, OSNKW 2004, nr 6, poz. 58. z glosą krytyczną E. Samborskiego, „Przebieg Sądowy” 2005, nr 4, s. 182–187, oraz z glosami aprobującymi W. Radeckiego, „Ochrona Środowiska” 2005, nr 1, s. 56–60; R. A. Stefański, *Przebieg uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2004 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” (dalej: WPP) 2005, nr 2, s. 93–95; W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 396; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 730. Odmienne zdanie prezentują: E. Samborski, *Glosa do uchwały...*, s. 184–187; J. Grajewski, L. K. Paprzycki, S. Steinborn, *op. cit.*, s. 1046.

³¹ J. Zagrodnik, *Instytucja skargi subsydiarnej w procesie karnym*, Warszawa 2005, s. 311.

³² S. Steinborn, *Wzłowe problemy subsydiarnego oskarżenia posiłkowego*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 12, s. 81.

poznając zażalenie, działa jako sąd odwoławczy i w konsekwencji jest to skład trzech sędziów (art. 30 § 2 k.p.k.).³³

Są również zdania, że rozpoznanie zażalenia powinno odbywać się w składzie jednoosobowym, ponieważ ustawa wskazuje, że zażalenie rozpoznaje sąd właściwy do rozpoznania danej sprawy zgodnie z właściwością rzeczową albo miejscową, a więc sąd rejonowy albo okręgowy jako sąd I instancji, więc jednoosobowo (art. 30 § 1 k.p.k.).³⁴

Sąd Najwyższy przyjął, iż „w wypadku, gdy sąd rejonowy jest uprawniony do rozpoznawania środków odwoławczych (art. 24 § 2 k.p.k.), działa jako sąd odwoławczy, czego konsekwencją jest to, że skład tego sądu, orzekającego na posiedzeniu, nie może być określony przez art. 30 § 1 k.p.k., lecz przez art. 30 § 2 k.p.k. Jest to więc skład trzech sędziów”.³⁵

Ustawa przewiduje na posiedzeniu sądu rejonowego i okręgowego skład jednoosobowy, natomiast sąd odwoławczy na posiedzeniu orzeka w składzie trzech sędziów (art. 30 § 1 i 2 k.p.k.). W składzie jednoosobowym sąd rozpoznaje zażalenia na czynności postępowania przygotowawczego (art. 329 § 2 k.p.k.). Czynność procesowa w postaci zarządzenia prezesa sądu o zwrocie aktu oskarżenia nie jest jednak czynnością postępowania przygotowawczego; jest to czynność postępowania sądowego i dokonuje się jej w ramach wstępnej kontroli aktu oskarżenia. Nie ma więc zastosowania przepis art. 329 k.p.k. Sądem, który rozpoznaje zażalenia na zarządzenie prezesa sądu o zwrocie sprawy do uzupełnienia, jest sąd właściwy do rozpoznania sprawy (art. 337 § 2 k.p.k.). Jest to więc sąd rejonowy lub okręgowy w zależności od ich właściwości rzeczowej do rozpoznania danej sprawy.

Przepis ogólny stanowi, że zażalenia na zarządzenie prezesa rozpoznaje sąd odwoławczy (art. 466 § 2 k.p.k.). Wskazanie w przepisie art. 337 § 2 k.p.k., że zażalenie przysługuje do sądu właściwego do rozpoznania danej sprawy, stanowi *lex specialis* do art. 466 § 2 k.p.k. Sąd rejonowy jest sądem właściwym do rozpoznania wszystkich spraw jako sąd I instancji, z wyjątkiem spraw przekazanych ustawą do właściwości rzeczowej innego sądu (art. 24 § 1 k.p.k.). Art. 30 § 1 k.p.k. statuuje, iż sąd rejonowy orzeka na posiedzeniu jednoosobowo. Mając na uwadze treść art. 30 § 2 k.p.k., przyjąć należy, że regulacja zawarta w § 1 tegoż przepisu dotyczy tylko sytuacji, gdy sąd rejonowy orzeka jako sąd

³³ K. T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa, 2009, s. 757; R. A. Stefański, *Przegląd...*, WPP 2002, nr 2, s. 68.

³⁴ J. Grajewski, L. K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2010, s. 1069; Z. Świda, *Glosa do uchwały SN z dnia 18 września 2001 r.*, I KZP 11/01, OSP 2002, nr 7, poz. 109, s. 401–402.

³⁵ Uchwała SN z dnia 18 września 2001 r., I KZP 11/01, OSP 2002, nr 7, poz. 109 z aprobowanymi uwagami R. A. Stefańskiego, *Przegląd...*, WPP 2002, nr 2, s. 68 oraz krytyczną glosą Z. Świdy, OSP 2002, nr 7, poz. 109.

I instancji, a nie, gdy orzeka, jako sąd odwoławczy. Przepis art. 30 § 2 k.p.k. jest *lex specialis* w stosunku do art. 30 § 1 k.p.k., co oznacza, że w wypadku gdy do rozpoznania środka odwoławczego uprawniony jest sąd rejonowy, to orzeka w składzie trzech sędziów, tak jak każdy inny sąd odwoławczy (oczywiście z wyjątkiem sytuacji, w których ustawa stanowi inaczej, np. w art. 329 § 2 k.p.k.). Sąd rejonowy orzekając w trybie art. 337 § 2 k.p.k., jest więc sądem odwoławczym, a zatem stosować się do niego powinno regulę z art. 30 § 2 k.p.k.³⁶

W odniesieniu do zażalenia na zarządzenie prezesa sądu o zwrocie aktu oskarżenia obowiązuje zasada względnej dewolutywności, a więc zażalenie nie musi „przenosić” sprawy do wyższej instancji. Prezes sądu, który wydał zaskarżone zażalenie, może uznać rację skarżącego i uwzględnić wniesione na to zarządzenie zażalenie (art. 463 § 1 k.p.k.).³⁷

W literaturze podkreślano, że rozpatrując to zagadnienie, nie można abstrahować od regulacji poświęconej wyłączeniu sędziego z mocy prawa od udziału w sprawie.³⁸ Pierwotnie przepis art. 40 § 1 pkt 6 k.p.k. stanowił, że z mocy prawa wyłączony jest od udziału w sprawie sędzia, który między innymi wydał zaskarżone zarządzenie. Ustawodawca, stosując alternatywę rozłączną pomiędzy „braniem udziału” (w wydaniu orzeczenia w niższej instancji) oraz „wydaniem” (zaskarżonego zarządzenia), wskazał, że sędzia, który wydał zaskarżone zarządzenie jest wyłączony w zakresie orzekania w jego przedmiocie także w tej samej instancji.³⁹ Jak słusznie podniesiono w literaturze, racjonalność tego rozwiązania budziła wątpliwości, wyłączając względną dewolutywność zażaleń na zarządzenia, nie negowała jej w przypadku częściowej występujących w praktyce zażaleń na postanowienia.⁴⁰

Ustawą z 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, ustawodawca skreślił z art. 40 § 1 pkt 6 k.p.k. wyrazy „w niższej instancji”.⁴¹ Oznacza to, że na gruncie obowiązującego stanu prawnego wyłączenie sędziego od udziału w sprawie wydania zaskarżonego zarządzenia odnosi się jedynie do organu *ad quem*, a zatem właściwego do rozpoznania zażalenia z zachowaniem zasa-

³⁶ R. A. Stefański, *Przegląd uchwał Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2001 r. Kodeks postępowania karnego*, WPP 2002, nr 2, s. 69.

³⁷ S. Zabłocki, *Postępowanie odwoławcze w nowym kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Warszawa 1997, s. 197.

³⁸ P. Prätowiecki, *Zaskarżalność orzeczeń sądu odwoławczego w sprawach karnych*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 2, s. 70.

³⁹ J. Grajewski, *Względna dewolutywność zażalenia w świetle przepisów kodeksu postępowania karnego z 1999 roku*, [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, J. Czapska, A. Gaberle, A. R. Światłowski, A. Zoll (red.), Warszawa 2000, s. 725.

⁴⁰ T. Razowski, *op. cit.*, s. 148.

⁴¹ Dz. U. nr 17, poz. 155.

dy dewolutywności tego rodzaju środka odwoławczego.⁴² Odmiennej sposobie interpretacji przepisu art. 40 § 1 pkt 6 k.p.k. prowadziłyby do zanegowania owej względnej dewolutywności. W doktrynie uważa się, że w analizowanym aspekcie art. 463 § 1 k.p.k. stanowi *lex specialis* wobec przepisu art. 40 § 1 pkt 6 k.p.k., wyłączając w ten sposób jego stosowanie.⁴³

W przypadku skargi wniesionej przez oskarżyciela subsydiarnego, gdy akt oskarżenia nie został sporządzony i podpisany przez adwokata lub radcę prawnego (art. 55 § 2 k.p.k.), kontrola formalna w tym zakresie przebiega w oparciu o przepis art. 120 § 1 k.p.k. Z uwagi na brak możliwości zaskarżenia przez pokrzywdzonego zarządzenia o wezwaniu do usunięcia braków, może on w terminie 7 dni złożyć wniosek o wyznaczenie mu pełnomocnika z urzędu (art. 88 § 1 k.p.k. w zw. z art. 78 § 1 k.p.k.). Prezes jest zobowiązany do ustosunkowania się do wniosku. Jeżeli pełnomocnik zostanie wyznaczony, termin 7-dniowy do usunięcia braku biegnie od daty doręczenia mu zarządzenia o wyznaczeniu, łącznie z wezwaniem do usunięcia braku.

W wypadku odmownej decyzji, prezes sądu powinien ponownie wezwać pokrzywdzonego do usunięcia braku. Na odmowę wyznaczenia pełnomocnika z urzędu nie przysługuje zażalenie, ponieważ nie przewiduje go w tym wypadku ustawa. Natomiast w przypadku uchybienia 7-dniowemu terminowi do uzupełnienia braków w trybie art. 120 § 1 k.p.k., oskarżycielowi przysługuje wniosek o przywrócenie terminu przy zachowaniu warunków z art. 126 § 1 k.p.k., zgodnie z którym, jeżeli niedotrzymanie terminu zawitego nastąpiło z przyczyn niezależnych, strona w zawitym terminie 7 dni od daty ustania przeszkody może zgłosić wniosek o przywrócenie terminu, dopełniając czynności, która miała być w terminie wykonana. Na postanowienie o odmowie przywrócenia terminu przysługuje zażalenie (art. 126 § 3 k.p.k.).

TERMIN DO USUNIĘCIA BRAKÓW SKARGI

W prawie karnym procesowym z punktu widzenia skutków procesowych naruszenia terminu wyznaczonego dla czynności procesowej wyróżnia się terminy: zawite, prekluzyjne i instrukcyjne.⁴⁴ Terminy zawite są terminami nieprzekraczalnymi, niedotrzymanie terminu zawitego powoduje bezskuteczność czynności procesowej (art. 122 § 1 k.p.k.), chociaż w określonych przypadkach można je przywrócić. Obowiązują one stronom, nie są kierowane do organów procesowych. Terminy zawite są terminami do wnoszenia środków zaskarżenia oraz tych, które ustawa uznaje za zawite (art. 122 § 2 k.p.k.). Terminy instrukcyjne są natomiast terminami porządkowymi. Ich celem jest przyśpieszenie postępowania, a zatem

⁴² Postanowienie SN z dnia 20 września 2003 r., I KZP 26/03, OSNKW 2003, nr 9–10, poz. 82.

⁴³ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *op. cit.*, t. I, s. 193.

⁴⁴ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *op. cit.*, s. 405.

mogą być one przekraczane i czynność dokonana po ich upływie jest skuteczna. Terminy te odnoszą się do organów postępowania, chociaż są przykłady terminów dotyczących stron, np. 7-dniowy termin do składania wniosków dowodowych przez oskarżonego przed rozprawą (art. 338 §1 k.p.k.), czy też do odpowiedzi na akt oskarżenia (art. 338 § 2 k.p.k.).

W doktrynie prezentowane są poglądy, że 7-dniowy termin do usunięcia braków określony w art. 337 § 1 k.p.k. to termin:

- 1) Zawity – K. Marszał twierdzi, że przepisy art. 337 § 1 k.p.k. oraz art. 120 § 2 k.p.k. należy traktować jednolicie w zakresie skutków nieuzupełnienia braków formalnych w terminie 7 dni, ponieważ art. 337 § 1 k.p.k. w ogóle nie przewiduje tych skutków. Art. 120 § 2 k.p.k. pozwala na interpretację, że każde nieuzupełnienie braku w terminie 7 dni powoduje, iż akt oskarżenia jest bezskuteczny. Dotyczy on bowiem nieuzupełnienia braków formalnych przewidzianych w art. 119 § 1 k.p.k. lub w przepisach szczególnych, do których zalicza art. 337 § 1 k.p.k. Na tej podstawie uważa, że termin ten ma charakter zawity, a wniesiony akt oskarżenia uznaje za bezskuteczny.⁴⁵ We wcześniejszych opracowaniach autor twierdził, że termin ten nie ma ani charakteru prekluzyjnego, ani podobnego do zawitego.⁴⁶
- 2) Podobny do zawitego – za taki uznaje go D. Osowska. Według niej jest dostateczną gwarancją szybkiego usuwania braków formalnych pism procesowych, w tym również i aktu oskarżenia, a jednocześnie nie zamyka drogi do „dochodzenia skarg”. Powoduje jednak w wypadku zwlekania z uzupełnieniem braków pism procesowych bezskuteczność tego pisma.⁴⁷ Termin ten określany jest również jako niezawity, jednak bez bliższego sprecyzowania jego charakteru.⁴⁸
- 3) Instrukcyjny – taki pogląd wyrazili: R. A. Stefański⁴⁹, P. Hofmański⁵⁰, A. Kaftal⁵¹, B. Szyprowski⁵², I. Nowikowski⁵³, S. Waltoś⁵⁴, S. Stachowiak⁵⁵,

⁴⁵ K. Marszał, *Proces karny*, Katowice 1995, s. 384–385.

⁴⁶ K. Marszał, *Przebieg procesu karnego*, Katowice 1982, s. 103–104.

⁴⁷ D. Osowska, *Sądowa kontrola...*, s. 43.

⁴⁸ J. Tylman, T. Grzegorzczak, *op. cit.*, s. 694; M. Lipczyńska, R. Ponikowski, *Mały komentarz do postępowania karnego*, Warszawa 1986, s. 236; I. Nowikowski, *Terminy w kodeksie postępowania karnego*, Lublin 1988, s. 46–50.

⁴⁹ R. A. Stefański, *Formalna kontrola...*, s. 38.

⁵⁰ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *op. cit.*, t. II, s. 275.

⁵¹ A. Kaftal, *Kontrola sądowa postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1974, s. 154.

⁵² B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych aktu oskarżenia w kodeksie postępowania karnego*, „Państwo i Prawo” 1999, nr 12, s. 85.

⁵³ I. Nowikowski, *Charakter prawny terminu przewidzianego w art. 337 § 1 k.p.k.*, [w:] *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana prof. T. Nowakowi*, S. Stachowiak (red.), Poznań 2002, s. 298.

⁵⁴ S. Waltoś, *Proces karny*, Warszawa 1996, s. 448.

⁵⁵ S. Stachowiak [w:] W. Daszkiewicz, T. Nowak, S. Stachowiak, *Proces karny. Część szczególna*, Poznań 1996, s. 69–70.

R. Kmiecik⁵⁶. Uzasadnia się to tym, że przepis art. 337 § 1 k.p.k. w odróżnieniu od art. 120 k.p.k. nie zawiera rygorów bezskuteczności czynności dokonanej po upływie wymienionego w nim czasu. Na podstawie wykładni gramatycznej art. 337 § 1 k.p.k. nie można wyprowadzić wniosku, że jest to termin zawity. Przyjęcie poglądu, uznającego bezskuteczność czynności prawnej, dokonanej po upływie terminu wskazanego w art. 337 § 1 k.p.k., mogłoby doprowadzić do sytuacji, w której uchybienie temu terminowi zamknęłoby oskarżycielowi publicznemu drogę do wniesienia aktu oskarżenia. Wniesienie poprawionego lub uzupełnionego aktu oskarżenia po upływie tego terminu jest skuteczne, jeżeli nastąpi przed wydaniem postanowienia o umorzeniu postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. Zasadnicze znaczenia dla argumentacji wspierającej ten punkt widzenia ma teza, że do określania skutków uchybienia terminowi z art. 337 § 1 k.p.k. nie znajduje zastosowania art. 120 § 2 k.p.k.

Przychylam się do stanowiska, że termin z art. 337 § 1 k.p.k. jest terminem instrukcyjnym. Dodatkowego argumentu dostarcza wykładnia historyczna. W art. 337 § 1 k.p.k. w przeciwieństwie do jego uprzedniego odpowiednika art. 298 k.p.k. z 1969 r. jest wyraźne odwołanie do art. 119 § 1 k.p.k., dotyczącego ogólnych wymogów formalnych pisma procesowego. W poprzednim stanie prawnym sytuacja przedstawiała się odmiennie, bowiem kontrola art. 104 k.p.k. (obecnego art. 119 § 1 k.p.k.) odbywała się w oparciu o art. 105 k.p.k. (obecny art. 120 k.p.k.) i w razie nieuzupełnienia braku pismo pozostawało bezskuteczne. Z treści aktualnego uregulowania wynika jednoznacznie, że kontrola formalna wymogów pism procesowych odbywa się na podstawie art. 337 § 1 k.p.k., co sprawia, że nie istnieje żaden argument przemawiający za stosowaniem w takim wypadku art. 120 § 1 k.p.k.

Pomimo braku określenia w treści art. 337 § 1 k.p.k. konsekwencji związanych z niezachowaniem terminu, nie można zgodzić się z poglądem, że ma do niego zastosowanie norma zawarta w art. 120 § 2 k.p.k., powodująca bezskuteczność czynności. Art. 337 § 1 k.p.k. stanowi *lex specialis* w stosunku do przepisu art. 120 § 1 k.p.k. Słusznie pisze I. Nowikowski, że rozwiązanie pozwalające sięgać w takim przypadku do treści art. 120 § 1 k.p.k. stawałoby pod znakiem zapytania sens regulacji przewidzianej w art. 337 § 1 i 3 k.p.k.⁵⁷ Przy uwzględnieniu uregulowania przewidzianego w art. 122 § 2 k.p.k. nie ma podstaw do uznania terminu z art. 337 § 1 k.p.k. za zawity. Termin ten nie jest przeznaczony do wnoszenia środków zaskarżenia, a kodeks nie określił go wprost jako zawity. Z art. 120 § 2 k.p.k. wynika ponadto, że w razie uzupełnienia braków w terminie, pismo wy-

⁵⁶ R. Kmiecik, *Kilka uwag o kontroli aktu oskarżenia pod względem formalnym*, „Nowe Prawo” 1987, nr 11–12, s. 85.

⁵⁷ I. Nowikowski, *Współczesny polski proces karny*, Poznań 2002, s. 297.

wołuje skutki od dnia wniesienia. Zatem artykuł ten przewiduje moc wsteczną uzupełnienia braków, o czym nie ma mowy w art. 337 § 1 k.p.k., nakładającym na prezesa sądu zwrot pisma oskarżycielowi publicznemu celem usunięcia zaistniałych braków.

Więcej wątpliwości powstaje przy rozważeniu charakteru terminu w stosunku do oskarżyciela posiłkowego. Jest on bowiem związany także miesięcznym terminem do wniesienia aktu oskarżenia określonym w art. 55 § 1 k.p.k. Art. 337 § 1 k.p.k. w zakresie, w jakim odnosi się do usuwania braków formalnych skargi oskarżyciela subsydiarnego, nie wyłącza całkowicie stosowania art. 120 § 1 k.p.k. Jeżeli bowiem oskarżyciel posiłkowy usunie braki w terminie 7 dni, zgodnie z zarządzeniem prezesa sądu o zwrocie aktu oskarżenia, to pomimo upływu terminu miesięcznego określonego w art. 55 § 1 k.p.k., czynność polegająca na wniesieniu tego aktu jest skuteczna (art. 120 § 2 k.p.k.). Podobnie rzecz się przedstawia w wypadku, jeżeli akt oskarżenia po usunięciu braków zostanie wniesiony po upływie siedmiodniowego terminu, lecz przed upływem terminu miesięcznego, wówczas uznać należy, że został wniesiony po usunięciu braków po raz pierwszy. Akt oskarżyciela subsydiarnego jest bezskuteczny, jeżeli nie usunie on braków w terminie 7 dni i wniesie poprawiony akt oskarżenia po upływie terminu miesięcznego z art. 55 § 1 k.p.k. W takim wypadku wystarczające jest wydanie na podstawie art. 120 § 2 k.p.k. przez prezesa zarządzenia o uznaniu aktu za bezskuteczny, a nie jest konieczne wydanie przez sąd postanowienia o niedopuszczeniu oskarżyciela posiłkowego do udziału w postępowaniu z uwagi na wniesienie aktu po terminie (art. 56 § 2 k.p.k.), czy też umorzenie postępowania z uwagi na brak skargi uprawnionego oskarżyciela (art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.).⁵⁸ Dla oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego termin 7-dniowy do usunięcia braków aktu oskarżenia z art. 337 § 1 k.p.k. ma charakter stanowczy.

SPOSÓB WYKONANIA ZARZĄDZENIA O ZWROCIE AKTU OSKARŻENIA

W sytuacji, w której oskarżyciel publiczny nie wnosi zażalenia, jest zobowiązany wnieść w terminie 7 dni poprawiony lub uzupełniony akt oskarżenia (art. 337 § 3 k.p.k.). Decyzja o zwrocie oskarżycielowi aktu oskarżenia nie uchyla zawisłości sprawy przed sądem, co oznacza, że prokurator nie może samodzielnie decydować o dalszym biegu sprawy i jest związany zarządzeniem prezesa. Ograniczenie w dysponowaniu skargą nie dotyczy oskarżyciela prywatnego i posiłkowego.⁵⁹ O ile w odniesieniu do oskarżyciela prywatnego jest to zrozumiałe,

⁵⁸ R. A. Stefański [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *op. cit.*, t. II, s. 557.

⁵⁹ *Ibidem*, s. 558.

ponieważ jest jedynym i wyłącznym dysponentem skargi, nie ma żadnych przesłanek przemawiających za wymuszeniem postępowania prywatnoskargowego, o tyle w stosunku do oskarżyciela posiłkowego w doktrynie podniesiono wątpliwości.

Jak zauważa P. Mierzejewski, po pierwsze, pokrzywdzony po wyczerpaniu procedury z art. 55 k.p.k. może być jedynym oskarżycielem, po drugie, obowiązek reakcji na przestępstwo publicznoskargowe spoczywa m.in. na sędzie, który po wniesieniu aktu oskarżenia staje się *dominus litis* postępowania, po trzecie, w związku z przymusem adwokacko-radcowskim (art. 55 § 2 k.p.k.) istnieje w pewnym sensie możliwość wymuszenia uzupełnienia braków. Niewątpliwie ma też rację, pisząc, że nie można zapominać o przyświecającej postępowaniu zasadzie przyspieszenia i uproszczenia postępowania karnego.⁶⁰ Mając jednak na uwadze złożoną procedurę wnoszenia skargi, wielokrotność badania zasadności odmowy wszczęcia postępowania albo umorzenia postępowania, zgodzić należy się z formułą przepisu art. 337 § 3 k.p.k., nakładającą jedynie na oskarżyciela publicznego obowiązek wniesienia poprawionego lub uzupełnionego aktu oskarżenia i zwalniającą tym samym sąd z powinności „wymuszania” analogicznego obowiązku na oskarżyciela posiłkowym.

Kontrowersyjna sprawa ma miejsce, gdy oskarżyciel publiczny złoży akt oskarżenia w niezmienionej postaci, mimo wcześniejszego wezwania przez prezesa do uzupełnienia braków skargi. Takie sytuacje nie powinny się zdarzać, ponieważ oskarżyciel publiczny, który nie wnosi zażalenia, jest obowiązany wnieść w terminie 7 dni poprawiony lub uzupełniony akt oskarżenia (art. 337 § 1 k.p.k.). Nie dotyczy to wypadku, gdy zwrot nastąpił wyłącznie w celu wykonania czynności z art. 334 § 2 k.p.k., tj. m.in. przesłania aktu postępowania przygotowawczego i odpisu aktu oskarżenia. Prokurator po wykonaniu tych czynności wnosi ten sam akt oskarżenia, aczkolwiek uzupełniony w rozumieniu art. 337 § 3 k.p.k. Gdyby jednak oskarżyciel ponownie złożył ten sam akt z nieusuniętymi brakami, w doktrynie wypowiedane są poglądy, że w takiej sytuacji prezes sądu może:

- 1) wyznaczyć rozprawę pomimo nieuzupełnienia braków⁶¹,
- 2) przekazać sprawę na posiedzenie, na którym sąd wyda odpowiednią decyzję, najczęściej o umorzeniu postępowania z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela⁶²,

⁶⁰ P. Mierzejewski, *Postępowanie karne przed sądem pierwszej instancji. Zagadnienia wybrane*, [w:] *Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, P. Kruszyński (red.), Warszawa 1999, s. 276–277.

⁶¹ A. Mogilnicki, *Kodeks wojskowego postępowania karnego z komentarzem*, Warszawa 1947, s. 264–265.

⁶² J. Bafia, J. Bednarzak, M. Fleming, S. Kalinowski, H. Kempisty, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1971, s. 354.

- 3) uchylić swoje poprzednie zarządzenie lub wnieść sprawę na posiedzenie sądu, podczas którego organ ten może podzielić stanowisko prezesa sądu lub oskarżyciela⁶³,
- 4) przekazać sprawę na posiedzenie, a sąd powinien wydać postanowienie o zwrocie sprawy do uzupełnienia postępowania przygotowawczego lub inne postanowienie, nie precyzując bliżej jakie⁶⁴,
- 5) przekazać akt oskarżenia na rozprawę główną, gdyż nie wchodzi w grę umorzenie postępowania z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela, skoro odstąpienie oskarżyciela publicznego od oskarżenia nie wiąże sądu, a braki aktu oskarżenia nie mogą być utożsamiane z brakami postępowania przygotowawczego⁶⁵,
- 6) zwrócić oskarżycielowi akta, dowody rzeczowe i przekazać do jego dyspozycji tymczasowo aresztowanego, gdyż akt oskarżenia jest bezskuteczny⁶⁶,
- 7) przekazać sprawę na posiedzenie w celu rozpatrzenia formalnych braków aktu oskarżenia i ewentualnego zwrócenia aktu oskarżenia w celu usunięcia wskazanych braków⁶⁷,
- 8) w zależności od rodzaju uchybień formalnych podjąć stosowną decyzję; w wypadku gdy braki dotyczą istotnych elementów aktu oskarżenia, np. konkluzji, skierować sprawę na posiedzenie w celu umorzenia postępowania, uznając, że skarga taka jest nieskuteczna.⁶⁸

Z przedstawionych poglądów najbardziej trafny wydaje się być ostatni, który nie narzuca odgórnie stanowiska, jakie zająć ma prezes sądu, a pozostawia pod jego ponowną ocenę rodzaj stwierdzonych uchybień. Chociaż brak skargi uprawnionego oskarżyciela trzeba ujmować szeroko i nie ograniczać się do fizycznego braku skargi, ale obejmować nią także sytuacje braku w sensie prawnym, na pewno zbyt daleko idącym uproszczeniem byłoby potraktowanie wszystkich braków formalnych jako powodujących unicestwienie skargi.⁶⁹ Zaslужują także na aprobatę poglądy doktryny oraz Sądu Najwyższego, że „istnienie braków formalnych aktu oskarżenia wymienionych w 332 § 1 k.p.k., których usunięcia odmawia

⁶³ H. Kempisty, *Metodyka pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 1974, s. 24.

⁶⁴ M. Mazur, *Glosa do uchwały 7 sędziów SN z dnia 29 kwietnia 1970 r.*, IV KZP 4/70, „Nowe Prawo” 1970, nr 7–8, s. 1200; uchwała SN z dnia 31 sierpnia 1994 r., I KZP 19/94, OSNKW 1994, nr 9–10, poz. 65; W Grzeszczyk, *Glosa do tej uchwały*, „Państwo i Prawo” 1995, nr 2, s. 61–66.

⁶⁵ S. Stachowiak *Funkcje zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975, s. 100.

⁶⁶ D. Osowska, *Sądowa kontrola...*, s. 40.

⁶⁷ J. Grajewski, E. Skrętowicz, *op. cit.*, s. 226.

⁶⁸ R. Kmiecik, *Sądowa kontrola...*, s. 297 oraz I. Nowikowski, *Charakter prawny terminu...*, s. 298–299.

⁶⁹ R. Kmiecik, *Sądowa kontrola aktu oskarżenia w procesie karnym. Uwagi na tle projektu kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Problemy reformy prawa karnego*, T. Bojarski, E. Skrętowicz (red.), Lublin 1993; uchwała SN z dnia 31 sierpnia 1994 r., KZP 19/94, OSNKW 1994, nr 9–10, poz. 56 z głosem W. Grzeszczyka, „Państwo i Prawo” 1995, nr 2, s. 61–66.

prokurator, nie może być uznane za równoważne z brakiem skargi uprawnionego oskarżyciela i nie może uzasadniać umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.⁷⁰ Jeżeli zatem braki są nieistotne, nie stanowią *fundamentum divisionis* aktu oskarżenia, nie powodują odebrania złożonemu aktowi cech skargi, prezes sądu powinien zreasumować swoje poprzednie zarządzenie i nadać sprawie dalszy bieg. Jeżeli są na tyle istotne, że trudno traktować akt oskarżenia za tego rodzaju dokument, prezes sądu powinien skierować sprawę na posiedzenie, aby sąd umorzył postępowanie z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela.⁷¹

W przypadku niezłożenia przez prokuratora aktu oskarżenia po jego zwrocie, prezes sądu powinien skierować sprawę na posiedzenie w celu ewentualnego umorzenia postępowania z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela.⁷² Żaden bowiem organ procesowy nie powinien zmuszać prokuratora na drodze procesowej do podejmowania działań oskarżycielskich, jeżeli sam nie widzi do tego podstaw.⁷³ Słusznie pisze R. Kmiecik, że takie braki mogą stać się w przyszłości pretekstem do podejmowania przez prezesa sądu decyzji wykraczającej poza jego uprawnienia.⁷⁴ Jeżeli prokurator nie wniesie ponownie aktu oskarżenia, należy uznać, że prokurator odstąpił od oskarżenia.⁷⁵ Mimo że odstąpienie prokuratora nie wiąże sądu, to brak aktu oskarżenia uniemożliwia rozpoznanie sprawy, a sąd nie dysponując aktem oskarżenia, nie ma w zasadzie innej drogi procesowej. Nie pozostaje w takiej sytuacji nic innego, jak umorzyć postępowanie z powodu braku skargi.⁷⁶

SUMMARY

The present article is concerned with the procedure of the formal control of an indictment based on Art. 337§1 of the Code of Criminal Procedure. It discusses the objective scope of the control of an indictment, the bodies authorized to formally control an indictment, the form of the decision to return an indictment for supplementation and the addressees of the decision to return an indictment. It also touches upon the issue of the complaint against the decision to return an indictment, including

⁷⁰ S. Stachowiak, *Skarga uprawnionego oskarżyciela jako dodatnia przesłanka procesowa*, PREIS 1974, nr 1, s. 87–88 oraz postanowienie SN z 8 listopada 1989 r., II KZ 56/89, „Nowe Prawo” 1991, nr 1–3 s. 174.

⁷¹ R. A. Stefański [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *op. cit.*, t. II, s. 559.

⁷² R. Kmiecik, *Sądowa kontrola...*, s. 295; R. A. Stefański [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *op. cit.*, t. II, s. 560.

⁷³ Postanowienie SN z dnia 8 września 1989 r., II KZ 56/89, OSNKW 1990, nr 4–6, poz. 22 z głosem R. Kmiecika, „Nowe Prawo” 1991, nr 3–4, s. 174.

⁷⁴ R. Kmiecik, *Sądowa kontrola...*, s. 296.

⁷⁵ R. A. Stefański [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *op. cit.*, t. II, s. 560.

⁷⁶ R. Kmiecik, *Sądowa kontrola...*, s. 295.

the problem concerning the composition of the bench in the complaint case and the nature of the time limit for supplementing the complaint specified by Art. 337§1 of the Code of Criminal Procedure. The article also presents the manner of executing the decision to return an indictment for supplementation, including the issue of the prosecutor being bound by the decision of the president of the court to return files for formal supplementation, or the case of the prosecutor's failure to submit the indictment after its being returned for formal supplementation.